

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ ОРГАНІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ ПІД ЧАС ЗДІЙСНЕННЯ КОНТРОЛЬОВАНОЇ ЗАКУПКИ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ НЕЗАКОННОЮ РЕАЛІЗАЦІЄЮ ПІДАКЦИЗНИХ ТОВАРІВ

Світлицький О. О.

Стаття присвячена окремим аспектам взаємодії органів досудового розслідування під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією підакцизних товарів. Розглянуто сутність та значення терміну «взаємодія» та досліджено рівень наукової розробленості означеної проблеми. «Взаємодія» розглядається як філософська категорія, що відображає процеси, під час яких різні об'єкти впливають один на одного. Вивчено погляди вчених-криміналістів на дослідження терміну «взаємодія». Досліджено погляд працівників оперативних підрозділів стосовно результативності взаємодії під час проведення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією підакцизних товарів. Проаналізовано і визначено основні та найбільш проблемні ланки в організації належного рівня взаємодії між органами досудового розслідування, в тому числі і під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією підакцизних товарів. Запропоновано авторське визначення взаємодії органів досудового розслідування під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією підакцизних товарів.

Ключеві слова: органи досудового розслідування, взаємодія, контрольована закупка, підакцизні товари.

Статья посвящена отдельным аспектам взаимодействия органов досудебного расследования при осуществлении контролируемой закупки как формы контроля за совершением преступлений, связанных с незаконной реализацией подакцизных товаров. Рассмотрены сущность и значение термина «взаимодействие», исследован уровень научной разработанности этой проблемы. «Взаимодействие» рассматривается как философская категория, отражающая процессы, при которых различные объекты влияют друг на друга. Изучены взгляды ученых-криминалистов на исследование термина «взаимодействие». Исследован взгляд работников оперативных подразделений на результативность взаимодействия при проведении контролируемой закупки как формы контроля за совершением преступлений, связанных с незаконной реализацией подакцизных товаров. Проанализированы и определены основные и наиболее проблемные звенья в организации надлежащего уровня взаимодействия между органами досудебного расследования, в том числе и при осуществлении контролируемой закупки как формы контроля за совершением преступлений, связанных с незаконной реализацией подакцизных товаров. Предложено авторское определение взаимодействия органов досудебного расследования при осуществлении контролируемой закупки как формы контроля за совершением преступлений, связанных с незаконной реализацией подакцизных товаров.

Ключевые слова: органы досудебного расследования, взаимодействие, контролируемая закупка, подакцизные товары.

The article is devoted to separate aspects of the interaction of pre-trial investigation bodies during the implementation of controlled procurement as a form of control over the commission of crimes related to the illegal sale of excisable goods. The essence and meaning of the term "interaction" are considered and the level of scientific development of the specified problem is researched. "Interaction" is considered as a philosophical category, which reflects the processes in which various objects affect each other. The views of criminologists on the study of the term "interaction" were studied. The view of the employees of the operational units regarding the effectiveness of interaction during the control of procurement as a form of control over the commission of crimes related to the illegal sale of excisable goods was researched. The main and most problematic links in the organization of the proper level of interaction between the bodies of pre-trial investigation, including in the implementation of controlled procurement as a form of control over the commission of crimes related to the illegal sale of excisable goods, have been analyzed and identified. The author's definition of the interaction of pre-trial investigation bodies during the implementation of controlled procurement as a form of control over the commission of crimes related to the illegal implementation of excise duties is proposed.

Key words: bodies of pre-trial investigation, interaction, controlled purchasing, excise goods.

Одним із основних факторів, що забезпечує якісне та повне виконання правоохоронними органами всіх завдань, покладених на них законом, є організація та здійснення ефективної взаємодії між усіма ланками зазначеної системи та на всіх її рівнях. Організована належним чином та проведена вчасно, якісно і ефективно, взаємодія органів досудового розслідування з іншими ланками правоохоронної системи країни, а також уповноваженими міжнародними інституціями, дозволяє забезпечити об'єднання всіх можливих зусиль та ресурсів, спрямованих на подолання злочинності, та відіграє важливу роль у становленні дієвої та результативної структури в боротьбі зі злочинами, в тому числі й пов'язаними з незаконною реалізацією підакцизних товарів.

Починаючи аналіз специфіки взаємодії органів досудового розслідування під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією підакцизних товарів, слід детально розкрити сутність та значення терміну «взаємодія» та дослідити рівень наукової розробленості означеної теми.

«Взаємодія» є однією з провідних філософських категорій, що відображає в собі процеси, під час яких різні об'єкти впливають один на одного, визначає їх взаємну обумовленість та виокремлює стадії зміни їх стану, взаємопереходи та породження одним об'єктом

іншого [1]. У філософії існує безліч різноманітних підходів до вивчення поняття «взаємодія», але в межах нашого дослідження основною характерною його особливістю пропонуємо вважати наявність певного зв'язку між об'єктами, що дозволяє їм впливати один на одного, тобто взаємодіяти, змінюючи один одного [2]. Як філософська категорія взаємодія відображає певний особливий тип відношень між різними об'єктами, причому кожен з об'єктів впливає на всі інші, змінюючи їх, а також сам зазнає впливу з боку всіх цих об'єктів, змінюючись і сам [1].

В юридичній літературі поняття «взаємодія» ще не є достатньо дослідженим та нерідко трактується по-різному різними авторами. У Великому тлумачному словнику сучасної української мови надається загальне визначення цього терміну: «взаємодія» визначається як дія, погоджена між ким-, чим-небудь [3].

Окремі питання щодо дослідження взаємодії правоохоронних органів було розкрито в наукових роботах С.В. Албула, Л.І. Аркуші, В.М. Аتماжитова, В.Д. Берназа, М.П. Водька, А.А. Галючека, О.А. Гапона, Д.В. Гребельського, В.Л. Грохольського, О.Ф. Долженкова, В.П. Захарова, В.Ю. Калугіна, І.П. Козаченка, О.В. Копана, В.В. Литвиненка, Д.А. Михайличенка, В.А. Некрасова, С.І. Ніколаюка, В.В. Ноніка, В.Л. Ортинського, М.Б. Саакяна, В.Г. Сапальова, І.В. Сервецького, В.О. Сілюкова, О.П. Снігерьова, І.В. Потайчука, В.Є. Тарасенка, І.Ф. Хараберюша, В.В. Шендрика, І.Р. Шинкаренка, О.О. Юхна, Х.П. Ярмак та багатьох інших дослідників.

Значну увагу дослідженню терміну «взаємодія» було приділено вченими-криміналістами, оскільки одним із завдань криміналістики є побудова взаємодії правоохоронних органів із метою забезпечення найбільш повного та ефективного викриття та використання слідів злочину в процесі доказування [4, с. 225]. У межах дослідження предмету криміналістики існує декілька підходів до визначення терміну «взаємодія». В.Є. Корноухов визначає, що «взаємодія» є узгодженою за метою, часом та місцем діяльністю слідчого, яка має забезпечити ефективність розташування та комплексність використання сил, засобів та методів [5 с. 677]. Т.А. Седовой та А.А. Ескархопуло під взаємодією пропонують розуміти об'єднання з іншими правоохоронними органами зусиль слідчого, спрямоване на узгодження дій та досягнення загальної мети щодо розслідування злочинів, яке проводиться в передбачених законом чи у відомих нормативних актах формах або напрацьоване практикою [6, с. 443]. Р.С. Белкін під «взаємодією» пропонує розуміти разове або тривале за часом об'єднання зусиль, методів і засобів, спрямоване на вирішення завдань із виявлення, повного та швидкого розслідування злочинів, викриття осіб, винних в їх скоєнні, та забезпечення вірного застосування норми закону для того, щоб кожного, хто скоїв злочин, було притягнуто до справедливого покарання, а невинні особи не були притягнуті до кримінальної відповідальності та засуджені [7, с. 141].

У той же час, незважаючи на достатню велику кількість наведених вище наукових робіт, присвячених висвітлюваній темі, комплексно означена проблема ще недостатньо вирішена, внаслідок чого подекуди відсутнє єдине тлумачення змісту та сутності поняття «взаємодія», що, у свою чергу, негативно відбивається на його використанні практичними працівниками. Так, з одного

боку, майже всі практичні працівники, опитані з приводу необхідності та якості взаємодії між органами досудового розслідування, в тому числі і під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією піддакцизних товарів, визначили, що від належного рівня організації взаємодії всіх суб'єктів контрольованої закупки напряму залежить ефективність та цінність її результатів. 100% респондентів визначили саме таку думку.

З іншого боку, більша частина тих практичних працівників, що стверджують про безумовну необхідність здійснення якісної та ефективної взаємодії, в тому числі і під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією піддакцизних товарів, визнають, що на даний момент стан практичної корисності та досконалості існуючої відомчої нормативної бази, яка регулює питання організації взаємодії органів досудового розслідування, залишається на досить низькому рівні. 53,1% респондентів визначили саме таку думку.

Аналізуючи причини такого стану речей, пропонуємо виділити основні та найбільш проблемні ланки в організації належного рівня взаємодії між органами досудового розслідування, в тому числі і під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією піддакцизних товарів.

1. Відсутність чіткої, зрозумілої та всеохоплюючої відомчої нормативної бази, яка б структурувала та конкретизувала порядок дій працівників правоохоронних органів у разі необхідності проведення координованих дій у взаємодії з іншими підрозділами та службами органів досудового розслідування - зазначену думку було висловлено 68,9% опитаних респондентів.

2. Неузгодженість роботи структур правоохоронних органів з огляду на те, що більшість із них у даний час знаходяться в процесі реформування. 49,9% опитаних респондентів визначили саме таку думку.

3. Наявність суб'єктивних міжвідомчих бар'єрів у координації взаємодії різних ланок та структур правоохоронних органів, пов'язаних зі специфікою роботи певних служб та небажанням ділитися наявною інформацією з іншими службами та підрозділами на суто суб'єктивному психологічному рівні. 51,2% опитаних респондентів визначили саме таку думку.

4. Недосконалість системи та методики управління взаємодією, пов'язана з низьким рівнем професійної підготовки окремих працівників та керівників правоохоронних органів, на яких покладено обов'язки щодо планування та організації взаємодії. 54,1% опитаних респондентів визначили саме таку думку.

Останній пункт вважаємо за необхідне дослідити окремо, оскільки, на нашу думку, в даному випадку мова йде не стільки про поняття «взаємодія», а про суміжне, більш вузьке поняття «координація», яке за своєю суттю можна вважати складовою частиною «взаємодії». Так, у тлумачному словнику термін «координація» визначається як узгодженість дій, погодження, установа зв'язку, зведення до відповідності, контакту в діяльності людей, між діями, поняттями тощо [8, с. 233]. Серед науковців поширеною є думка, що сутність терміну «координація» постає в її суто управлінському характері та являє собою окремий управлінський метод організації взаємодії [9, с. 238].

Відповідно до Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами внутрішніх справ у попередженні, виявленні та розслідуванні кримінальних правопорушень така взаємодія повинна базуватися на відповідних принципах, основними з яких є:

- 1) відповідальність слідчого за повне, неупереджене та швидке розслідування кримінальних правопорушень;
- 2) самостійність процесуальної діяльності слідчого, втручання в яку осіб, які не мають на те встановлених законом повноважень, забороняється;
- 3) використання в розслідуванні, викритті та попередженні кримінальних правопорушень відповідних наукових методик та технічних досягнень;
- 4) оптимальність використання наявних можливостей слідчих і оперативних підрозділів у розслідуванні, виявленні та попередженні кримінальних правопорушень;
- 5) забезпечення нерозголошення даних досудового розслідування
- 6) дотримання загальних засад кримінального провадження [10].

Підсумовуючи вищенаведене та екстраполюючи означені вище досягнення наукової думки, пропонуємо *взаємодію органів досудового розслідування під час здійснення контрольованої закупки як форми контролю за вчиненням злочинів, пов'язаних із незаконною реалізацією підакцизних товарів, визначити як врегульовану чинними нормативно-правовими та відомчими актами систему узгоджених за метою, завданням, часом та місцем заходів, які здійснюються на умовах комплексного використання відповідних сил і засобів та спрямовані на забезпечення ефективного вирішення поставлених завдань у сфері протидії злочинам, пов'язаним із незаконною реалізацією підакцизних товарів.*

Література

1. Философский энциклопедический словарь / ред. кол.: С.С. Аверинцев, Э.А. Араб-Оглы, Л.Ф. Ильичёв и др. М.: Сов. энциклопедия, 1989. 815 с.
2. Зелинский А.Ф. Криминальная психология. К.: Юринком Интер, 1999. 240 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. К.: Ірпінь ВЕФ «Перун», 2003. 1440 с.
4. Криминалистика. Криминалистическая тактика и методика расследования преступлений / под ред. В.Ю. Шепитько. Х.: Одиссей, 2001. 527 с. С. 225.
5. Курс криминалистики: Общая часть / отв. ред. В.Е. Корноухов. М.: Юристъ, 2000. 784 с. С. 677.
6. Криминалистика / под ред. Т.А. Седовой и А.А. Эскархопуло. СПб.: Лань, 2001. 926 с. С. 443.
7. Белкин Р.С. Криминалистика: проблемы, тенденции, перспективы. От теории к практике. М.: Юрид. лит., 1988. 304 с. С. 141.
8. Російсько-український і українсько-російський тлумачний словник / За ред. Л.Г. Савченко. Харків: Прапор, 1999. 542 с. С. 233.
9. Теория государства и права / под ред. В.М. Корельского, В.Д. Перевалова. М.: НОРМА - ИНФРА, 1998. 433 с. С. 238.
10. Інструкція з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 року № 575. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17>.

Світлицький О. О.,
юрист I класу,
заступник начальника відділу
нагляду за додержанням законів
органами податкової міліції